

HAYCAR GEZİSİ
VAN-MUŞ-ELAZIĞ
Rehber Sarkis Seropyan
Düzenleyen Lora Baytar

01.10.2009 dan itibaren hava ve kara yolu ile Van, Muş ve Elazığ'da yapılan gezi çok güzel geçmiş bir değerlendirilmesi de tarafımdan yapılmıştır.

MEHMET BİLDİRİCİ

01.10.2009

İstanbul Kurtuluş'ta sabah erken buluşma, Şişli Belediyesine ait bir minibüs ile Sabiha Gökçen Havaalanı'ndan gidiş, 9.55 uçağı ile Van'a hareket.

Elazığ'dan gezi için gelen TURPOL'a ait minibüs ile Gevaş'a gidip tekne ile Ahtamar adasına geçiş, restore edilmiş kiliseyi inceleme, kilisenin bahçesinde, badem ağaçları altında otlu peynir, domates, çay ile çok güzel bir yemek molası (Bu bölge Ermeni tarihinde Vaspuragan Krallığının başkenti olarak görülmektedir). Ahtamar (Akdamar) kilisesi hakkında çok yayın olduğu için bu konuya girmeyeceğim.

Van'ın içinden Erek dağı (Varak) eteğinde Yukarı Bakraçlı köyünde Varaka Vank'a (vank=manastır), (Çevrede Yedi Kilise olarak biliniyor) akşam karanlığında güçlkle ulaşıyoruz. Çok büyük manastır, bir şahsın tapusunda, o koruyor, ziyaretçi defterine yazı yazıyorum, evin sahibine çok güzel koruduğu için teşekkür ediyorum. Bu yapıyı korumak babamdan bana vasiyet diyor. Bu manastırda dini bilgiler yanında mesleki bilgiler öğretiliyor. Bir de matbaa kurulmuş... Dini bilgiler yanında gençlere meslek öğretilmesi çok çok dikkat çekici ve örnek alınması gereken bir konu....

Karanlık basınca Van çarşısına alış veriş için kısa bir süre için giriş. Gürpınarlı İnşaat Mühendisi Suat Atan ile tanışıyor ve ayak üstü görüşme yapıyoruz, görevli olduğu için bizim geziye katılmıyor. Elazığ Lisesi Tarih öğretmeni Mustafa Balaban ile tanışıyoruz.

İlk gece Van gölü kıyısında Merit Van Şahmeran otelinde kalıyoruz, geç gittiğimiz için yemekler soğumuş, sıcak bir çorba çok iyi geldi, su paralı 3 TL !!!!!, Tek kişilik odada kalış..

Yapılan yolculuk yaklaşık, 120 km Ahtamar gidiş dönüş, Vank gidiş dönüş, otel 80 km olmak üzere yaklaşık 200 km

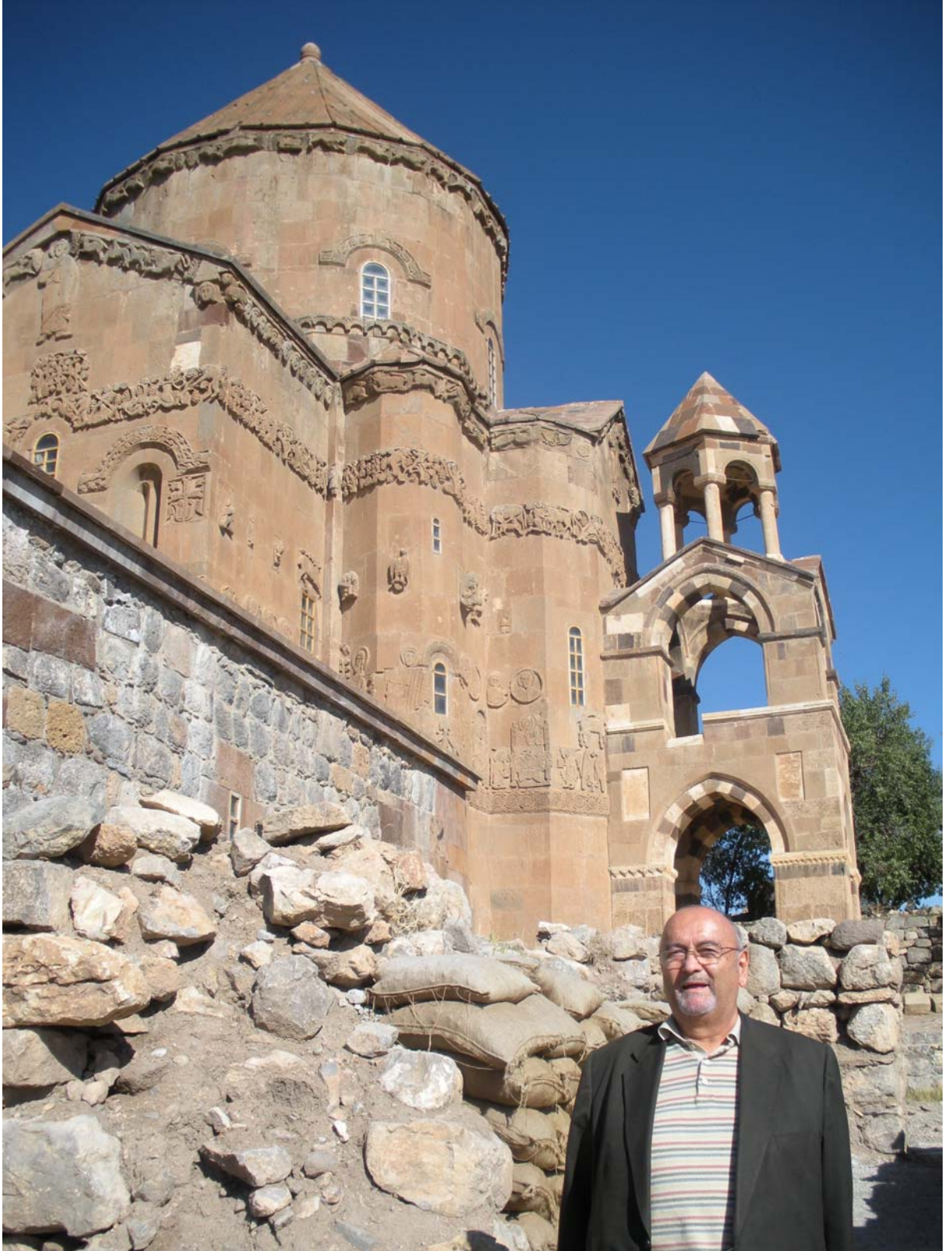
02 Ekim 2009

Sabah kahvaltısının ardından, Bitlis yönüne doğru gidilerek Gürpınar, (Havasor), Başkale yoluna sapış. Zaman darlığından, Suat Atan'ın bize katılmamasından, Menua kanalının çıkış pınarını, ve kanalın Hoşap çayını geçtiği köprüye gidişi baypas ediyoruz. Zira Suat Bey oraya gitmek için epeyce yürünmesi gerektiği konusunda bizi uyarıyor.

Gezi rehberi Sarkis Seropyan Şamran efsanesini anlatıyor. İlgi ile dinleniyor. Bu arada Urartu su yapıları ile ilgili çalıştığımı geziye katılanlara açıklıyor. Yanımda "Urartu Su Yapıları" ile ilgili getirdiğim kopya pek çok katılımca tarafından okunuyor, ve sonunda Urartu Dönemi su yapıları Mustafa Balaban'da kalıyor. Yazının CD sini, gezinin en ilgi çekici kişisi Fransa'dan katılan Muş kökenli Madam Anahid der Minasyan'a sunuyorum.

ilk durak Güzelsu (Hoşap kalesi), kale ziyarete (güvenlik nedeni ile) kapalı, dıştan resim çekme, oradan Başkale yoluna devam, Başkale'ye yaklaşık 20 km kala Albayrak yoluna saparak Albayrak köyü içinde askeri bölgede resim çekilmesi dahi yasaklanmış tepede 12 havariden Bartelemeos (Partemeoğos) adına yapılmış ve çok büyük ve muhteşem yapının maalesef uzaktan izinsiz resimleri çekiliyor. !

Sarkis Seropyan. bir diğer havari adına yapılmış çok yakınında olan ve İran sınırları içinde kalan benzeri başka kilise de var diyor. Ben onun durumu nasıl diye soruyorum. İran hükümetinin desteği ve para yardımı ile her yıl dini festivaller yapılıyor diyor. Uzun uzun düşünülmesi bir olay. !!!!!

Vasparagan Kralı Gagik Tarafından yaptırılan ve restore edilen Akdamar (Ahtamar) Kilisesi önünde Mehmet Bildirici, 01.10.2009

Daha önce otobüsle geçmiş ve sahilden görmekle yetinmiştim.

Ahtamar Kilisesi önünde Elazığ Lisesi Tarih öğretmeni Mustafa Balaban ile 01.10.2009

Erek Dağı Manastırı (Varaka Vank) yada Yedi Kilise içinde

Van Gölü kıyısında Şahmaran Oteli önünde 02.10.2009
En solda Mehmet Bildirici, hemen yanında Rehberimiz Sarkis Seropyan, diğerleri
Önde oturanlar, Nazeni Tırtır, Suzan Mermer (sarı elbiseli)

Hoşap Kalesi (Kale önünde peynir zeytin çay ile öğle yemeği)

İran sınırına çok yakın Sorader (Kızıl Kilise) Manastırı
Çok değişik bir mimarisi var.

İran sınırına çok yakın Urartu dönemi Gelincik barajı (tamamen dolmuş)
Otobüsle geçerken farkına varıyorum, büyük keyif alıyorum

Urartular ve Roma dönemi su yapıları konusunda konuşma yaparken
Arkada kırmızı elbiseli Najda, yanında araştırmacı Besse Kavak

GELİNCİK URARTU DÖNEMİ BARAJI

Bu bölge İran sınırına çok yakın. Benim notlarımda İran sınırına çok yakın Urartu dönemi barajı bulunuyor, Barajı tesadüfen fark ediyorum. Albayrak köyünden biraz ileride İran sınırına çok yakın olan baraj, tamamen dolmuş durumda, büyük bir mutlulukla fotoğrafını çekiyorum. Ancak tam bendin durumunu görmek için yeterli zaman yok...

Buradan Albayrak, köy yolları ile Yavuzlar, Güvenlik (İran sınırına birkaç km), Eşmepınar üzerinden Yanal köyüne gidiyoruz. Burada Sorader kilise (Kırmızı Kilise) kalıntısını görüyoruz. Köy çocukları etrafımızı sarıyor, köylüler daha önce gelen Sarkis Seropyan'ı tanıyor. Bir Kürt köyü... onlar Sorader diyor. Bir kız çocuğunun ismi Nubar, çok ilgi çekiyor.

Bu iki tarihi kilise hakkında Sarkis Seropyan'ın açıklama yapıyor. Kilisenin mimarisi çok farklı. Bu bölgeden ayrılmadan önce son ziyaret yeri Urartu yerleşimi Çavuştepe. Afif Erzen tarafından kazı yapılmış, zaman darlığından tümünü gezemiyoruz. Burada Urartucayı öğrenmiş Mehmet ... çok uzun yıllar bekçi olarak hizmet etmiş. Kendisini göremiyoruz. Çavuştepe'nin aşağısındaki ovaları sulamak için Urartular döneminden kalma kanal olduğunu görüyor ve öğreniyorum. Seropyan burada Afif Erzen tarafından kazı yapıldığını ve yer isimlerinin doğru konulmadığı ifade ediyor.

Buradan ayrılıp Gevaş, Tatvan üzerinden Muş'a gidiş. Muş ilinin Ermeni tarihinde ismi Daron. Muş'ta Kültür Müdürlüğü salonunda Ermenistan ve Muş ekibinin katıldığı folklor gösterilerine katılıyoruz. Akşam yemeği yemeye vaktimiz olmuyor. Gösteriler bence müzik ve dans yönünden doyurucu idi, ama asıl önemlisi siyasi bir yumuşaya işaret idi. İlerisi için umut verici hareketlerdi. Seyircisi az da olsa Ermenistan folklor ekibi candan alkışlanıyordu.

Bu folklor gecesinde duygu dolu anlar yaşanıyor. Muş kökenli, Anahit der Minasyan'ın yayası (anne annesi) Gülizar, Kürt Beyi Musa Bey tarafından kaçırılıyor. Mahalli sanatçı Cahit Bey, bu olayı Kürtçe olarak şiirle anlatıyor. Madam Anahid durumu sevinç, hüznün ve göz yaşları ile dinliyor. Arkasından gece 23.00 bir kebabçıda güzel bir yemek ve Muş'ta bir otelde kalış, Yapılan yol yaklaşık Tatvan- Muş 100 Km !!, Tatvan-Van 140 km (dağ yolu), Hakkari tarafı olmak üzere yaklaşık 420 km

03 Ekim 2009

Otelde kahvaltının ardından Muş'un batısındaki dağlık yerleri geziyoruz.

Burası Muş'tur/ Yolu yokuştur/ Giden gelmiyor/ Acep nedendir?

Türküündeki yokuşun burası olduğunu anlıyoruz. Zira gelişimizde düz bir oavadan gelmiş idik. Hep Ermeni mahalleleri, 1915 öncesi Ermeni nüfusunun çoğunlukta olduğu görülüyor. Folklor ekibinin başı genç, bu arada Büyük İskender hakkında bazı yanlış açıklamalar yapıyor. İskender'in bu bölgeye gelmediğini, yapılanlar varsa atanmış görevliler olduğunu söylüyorum. !!!!

Muş'ta son olarak yıkıntı haline gelen Meryem ana kilisesinden sonra, Muş'un en tarihi ve etkileyici yapısı SURP GARABET Kilise ve Manastırı'na gidiyoruz. Dini yapı Muş-Bingöl karayolu üzerinde Çengel ? köyünde. Köyün ve Manastırın bir levhası dahi yok !!!!!

Çok eski ve tarihi mekan, tarihi çok eskilere gidiyor. Sadece bazı duvarları kalmış, üzerine yapılmış yaklaşık 10-15 evin duvarında yapıdan gelen taşlar görülüyor. Manastırın taşlarının söküp okul yapımında kullanıldığı ve öğretime katkı sağladığı söyleniyor. !!! Ne derece doğru bilemiyorum, ama doğruysa fevkalade düşündürücü !!!!!

Anahit der Minosyan Paris Sourbon Üniversitesi'nde "Uluslar arası ilişkiler uzmanı, Türkçe bilmiyor, İngilizce sohbet ediyorum, sorular soruyorum, kendisini tanımaktan çok büyük bir mutluluk duyduğumu burada belirtiyorum. Yanında genç bir hanım arkadaşı var Eczacı Madam Anahit Paris doğumlu ve orada yaşıyor. Arkadaşı Marsilya'da, her ikisi bu gezi için özel Fransa'dan katılmışlar. Madam Anahid'in Ermeni tarihi ile ilgili yayınladığı kitapları var. Manastırın kalan duvarları arasında uzun uzun Ermenice açıklamalarda bulunuyor. Annesi 5

yaşında Muş'tan ayrılmış, Daron (Muş) türkülerini derleyen Armenuhi Kevonyan'ın bir adağını yerine getirdiğini öğreniyorum.

Muş Kültür Müdürlüğü Salonunda düzenlenen etkinlikte Sason Ermeni Folklor Grubu

Muş içinde gezinti

Surp Garabet Kilisesinin evler altında kalan duvarları

Anahit Der Minasyan Surp Garabet Manastırında annesine ait adağı yerine getiriyor

Buradan Bingöl'ü (Ermeni tarihinde ismi Çapakçur) pas geçerek Elazığ'a doğru yol alıyoruz. Aramızda bulunan Elazığ'lı, Elazığ Lisesi Tarih öğretmeni Mustafa Balaban çok detaylı açıklamalarda bulunuyor. Çevreyi çok iyi incelediği konuşmalarından hemen fark ediliyor.

İlk gezilen yer Habap (Ekinözü) köyü. Daha eski ismi Havav. Bu köy Tunceli yol sapağında yaklaşık 20 km uzakta solda. Köyde bir çeşme ve kilise (Meryem Ana) geziliyor. Çeşme klasik Osmanlı tarzı bir yapı, üzerinde yarı silinmiş Ermenice yazı var. Kilise yakın dönemden Buranın özelliği "Anneannem" adlı kitabın yazarı İstanbul'da Avukat Fethiye Çetin'in Anne annesinin (Seher-Heranuş) köyü imiş. Çeşmenin restorasyonu ile Fethiye Çetin'in bizzat ilgilendiğini öğreniyorum.

PALU KALESİ

Benim Harput kalesi hakkında bilgim vardı. Palu hakkında hiç bilgim yoktu. Tek kelime ile muhteşem, ancak iyi gezemedik, hava kararmak üzereydi... Palu daha sonraki 1940'lı yıllarda aşığı ovaya taşınmış, Fırat'ın bir kolu Murat suyu ayağımızın altında idi.

Görememe rağmen en ilgimi çeken eser Urartu Kralı Menua'nın kitabesi....Ermeni Kilisesi ve tarihi köprü...

Buradan Elazığ'a hareket ve Elazığ içinden Diyarbakır yoluna sapış ve yaklaşık 30 km ileride Hazar Gölü kıyısında Motel Turpol'a varış. Sahibi Sarkis Seropya'nın arkadaşı Jeoloji Mühendisi İTÜ mezunu bir arkadaş. Muhteşem bir akşam yemeği, birer double de rakı !!!!

Yapılan karayolu yolculuğu yaklaşık 380 km

04 EKİM 2009

Kahvaltının ardından Hazar Gölü kıyısındaki Sivrice'ye gidiyoruz. Burada Hazar gölünde batık kentin ve manastırın (Dzovk) kalıntılarını görüyoruz.

Bu kent hakkında Seropyan'ın açıklamalar yapıyor. Bu kentte yaşamış ünlü bir Ermeni din adamı olduğunu, bunun Zeugma (Rumkale) de görev yaptığını söylüyor. Hazar Gölünde suların yükselmesi ile Dzovk kentinin sular altında kaldığını anlatıyor, Elazığ Valiliğince dalış ve resim almanın kısıtlandığını ifade ediyor.

Ara köy yollarından gidiyoruz. Habersiz, eski adı Perçenk olan köyde yaşayan çevrede sevildiği anlaşılan bir Ermeni ailenin kapısının zilini çalıyoruz. Evdelermiş, ihtiyaç molası veriyoruz. Sarkis Lazoğlu eşi ve annesi ile yazları burada kışları İstanbul'da yaşıyor. Gururla Valinin kendisini ziyarete geldiğini ve ... köyündeki kilisenin restorasyonuna yardımcı olmasını istediğini söylüyor. !!!!! Fotoğraf çektilerip yola devam ediyoruz.

Elazığ'da yaşayan son Ermenilerin gömüldüğü yeni bir mezarlığı görüyoruz. Duvarla çevrili mezarlığın kapısı kilitli.

Buradan ara yollardan Harput'a doğru gidiyoruz. Önce Harput'un altında onun bir mahallesi Hüseyini köyünden geçiyoruz. Bir değirmene su taşıyan ilginç bir boru görüyorum. !!!! Yuvarlak taşlar içleri oyularak ve kaydırılarak konularak eğik taş boru haline getirilmiş.

HARPUT

Harput iyi araştırılan ve bilinen bir yer olduğu için detaya girmeyeceğim. Kale karşısında çok nefis bir çay bahçesinde çay içiyoruz. !!!!! Yıkık Meryem Ana Kilise duvarlarını gördükten sonra Elazığ'a iniyoruz. Şehri geziyoruz. Şehir hakkında Mustafa Balaban geniş ilginç açıklamalar yapıyor. Mustafa Bey Roma döneminde Harput ve çevresi su yolları ile bilgi var mı diye soruyor.

Anadolu'da 500 üzerinde Roma kentinin bulunduğunu, 50 civarında kentin su yapıları hakkında bilgimiz olduğunu, bunları çoğunun Kayseri'den batıda olduğunu, Doğu Anadolu'da Van'daki Urartu su yapıları dışında çok fazla su mirası ile ilgili araştırmanın bulunmadığını açıklıyorum.

Balaban Elazığ'ı bize tanıtıyor. Bugünkü durumu ve yaşantısı hakkında geniş açıklamalar yapıyor. Şehirde ibadete açık bir Süryani Kadim kilisesi olduğu bana çok ilginç geliyor. Burası pas edilerek Manastırının bulunduğu yıkık kilisede ünlü Kulis adlı tiyatro dergisinin sahibi Agop Ayvaz için Pazar duası okunuyor, huşu ile izliyorum.

Müzik konusunda bilgili, korolarda bulunmuş, Arto... ile tanışıyorum. Otobüste çok güzel Klasik Türk Müziği parçaları okuyor. !!!! Bu konuda benim sorularım üzerine açıklamalar yapıyor. Klasik Türk ve Ermeni şarkılarının Hamparsun notasına dayandığını söylüyor.

Buradan Keban Barajı'na gidiyoruz. 1940'lı yıllarda Türkiye'de çok az baraj ve gölet bulunduğunu, bunların bir kısmının Urartu dönemi yapıları olduğunu söylüyorum. Bu barajın planlama ve yapımında Başbakan, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in çok emeğinin geçtiğini katılanlara ve Anahit Der Minasyan'a gururla açıklıyorum. !!!! Benim de Demirel'in mezun olduğu Fakülteden diploma aldığımı söylüyorum.

Ardından Şelale adı verilen baraj gövdesinden sızan suların göl oluşturduğu mevkide su sesleri altında güzel bir lokantada sipariş vererek hazırlanan yemeğimizi yiyoruz. Nefis tereyağlı Alabalık.

Ardından Keban ilçesini geziyor, Ambar olarak kullanılan bir kilise dıştan görülüyor. Son olarak Vali Beyin Sarkis Lazoğlu'ndan restorasyonu istediği ... köyündeki tarihi kiliseyi alaca geziyoruz. Kilisenin çatısı çökmemiş. En korunmuş kilise. Elazığ'a dönüyoruz.

Bu gün de yaklaşık Elazığ çevresinde 250 km yol yapıyoruz. Dört günde yaptığımız karayolu yolculuğu yaklaşık 1250-1500 km civarında.

Bütün bu yolcuğu TURPOL dan kiralanan bir küçük otobüs ile yaptık. Kaptan şoför Elazığ'lı Ecevit. Şehirler arası yollar çok güzel, ama ara yollar, bazen dar, bazen tozlu, Bizlere çok güzel gezi yaptırdı. Hava da açık ve çok güzeldi.

Ecevit üstelik İstanbul'a alınacak hediyeleri de (peynir, bal, pekmez) ayağımıza kadar getirtti. Buradan Elazığ'a gidiş, bir buçuk saat alışveriş molası. Elazığ merkezde gezerken 4 el silah sesi duyuyoruz. Polis ve ambulanslar geliyor, bizleri ve özellikle hanımları korkutuyor. !!!!

Doğru Elazığ Hava alanı, Türk Hava Yollarına ait bir uçakla İstanbul'a dönüş, son bir şey fark ediyorum. Gelirken Pegasus ile gelmiştik, Türk Hava yolları koltukları daha geniş ve ikramı ile daha iyiydi.

Tarih Öğretmeni Mustafa Balaban bizi hava alanına gelerek uğurluyor...

Teşekkürler Mustafa Bey

Teşekkürler çok iyi rehberlik yapan, resmi kitaplarda olmayan bilgileri bize sunan, Doğu Anadolu'yu avucunun içi gibi tanıyan Sarkis Seropyan

Teşekkürler HAYCAR ve bize bu geziyi düzenleyen Lora Baytar..

MEHMET BİLDİRİCİ OLARAK SON SÖZÜM

Bu geziye katılanlar arasında tek tanıdığım, ailecek görüştüğümüz Manuşak & Sarkis Seropyan idi. Geziye katılmadan endişelerim vardı. Yaşlı idim, sağlığımla kendime ve gruba problem çıkarır mı? idim. İkincisi ağırlıklı Ermeni tarihi izleri incelenecekti. Cemaat dışından bir kişi olarak varlığım rahatsız eder mi idi? Benim bundan rahatsız olmamın mümkün olmadığını biliyordum. Zira Ermeni, Süryani, Kürt, Laz kültürleri de çok sevdiğim Türk kültürü gibi çok sevdiğim Anadolu kültür mozaiğinin parçaları idi. Bu mozaik içinde ne kar çok renk tanırsam sevgili Anadolu'mu daha iyi tanıyacaktım. Daha önceki bir yazımda belirttiğim gibi keşke Hitit döneminden insanlar bugüne gelebilse de kim olduklarını, onlar adına kendi istediği doğrultuda ahkam kesenler yerine, kendilerinden sorabilseydik!! Ama bu düşüncelerin çok ötesinde bir durumla karşılaştım. Sağlığım için uyarı geldi. Üçüncü günü çok hafif burnum kanadı. Biraz ileri gittin uyarısı geldi !!!!

Bunun ötesinde benim de tahminimin üzerinde, grubun büyük kısmı ile büyük bir kaynaşma yaşadım, "Urartu Dönemi Su Yapıları" yazılarım gayet dikkatli okundu, Kızımla yaşıt pek çok Ermeni kızı ile sanki bir baba kız münasebetim oldu. Onlarla konuşmak ve fikir alışverişinden bulunmaktan, anlatmaktan büyük keyif aldım. Silva, Nazeni, Sason hakkında çok şey öğrendiğim Besse Kavak, Najda, bizi yol boyunca gülmekten kırıp geçiren Amerika'da yaşayan Suzan Mermer, Bakırkölü kardeşler.... Benimle öğür Zaruhi & Onnik Cemcem.....

Ama özellikle Sayın Tarihçi Prof Anahit der Minasyan gezinin sonunda Ermenice teşekkür anlamında söylediği anlayamadığım birkaç cümleyi asla unutamayacağım.

Elazığ eski Habap (Ekinözü) köyünde Kilise ? (Meryem Ana)

Habap (Ekinözü) köyünde tarihi çeşme üzerinde yazıt

Palu Çarşıbaşı Ermeni kilisesi

Urartu Kralı Menua'ya ait yazıt

Palu'da tarihi Ortaçağ köprüsü

Eski ismi Perçenk olan köyde Sarkis Lazoğlu'nun evinde
Mehmet Bildirici- Sarkis Lazoğlu- Arto (ayakta)- Lazoğlu'nun yaşlı annesi

Yıkık Kilisede Kulis Dergisi yazarı Agop Ayvaz için dua

Anahid Der Minasyan ile yolculuk esnasına sohbet

Yolculuk

Solda Mehmet Bildirici & Silvart Malhasyan – arkasında Manuşak & Sarkis Seropyan
Sağda 2. sırada Zaruhi & Onnik Cemcem

LİTERATÜR

Bu gezi dolayısıyla ilginç yayınlara da ulaştım bunun bir özeti burada verilmiştir.

AKDAMAR (AHTAMAR) SURP HAÇ KİLİSESİ

Kitap Kilisenin restorasyonunu gerçekleştiren "KARTALKAYA Proje İnş. Şirketi tarafından renkli Türkçe ve İngilizce olarak bastırılmıştır. Bol renkli resimli 30 sayfadır.

Kitap için Başvuru: www.kartalkaya.com.tr

PALU'YU TANIYALIM

Renkli 31 sayfa, Palu Belediyesi Kültür Yayını

AGOSTA YAYINLANAN YAZILAR

Agos Kitap Ekinde (Sayı 11-12) Ekim-Kasım (sayfa 24-25)

ADI DEĞİŞMEYEN ŞEHİR PALU SARKİS SEROPYAN

Seropyan Palu tarihi konusunda açıklamalar yaparken çok ilginç iki kitap ismi vermektedir.

Palu Yaşamından kesitler, anılar. Yazarı 1897 doğumlu Mesrop Grayan. Kitap Ermenice olarak 1965 de Beyrut'ta yayınlanmış. Palu tüm yönleri ile incelenmiş. Bazı ilgi çekici notlarPalu civarında Ermeniler dışında üç farklı Kürtçe lehçe, Dımilki, Kırmanç, Zazaca konuşulduğu, Ermeniler, Türkler, Kürtler dışında Asuriler, Poşalar, Rumlar, Aleviler ve Kızılbaşlar'da yaşıyordu. Kitapta Demekan, Haydaran, Yusufyan gibi Kürt aşiretleri anılmış, muhtemelen Mamigonyan soyundan gelen Memikanlar için ayrıntılı bilgi verilmiş.

Palu, Gelenekleri, Eğitim, Kültür, Yazarı Harutyun Sarkisyan. Kitap Ermenice olarak 1932 de Kahire'de basılmış. Bu kitapta da ilk kitapta olan benzer bilgiler yer almaktadır.

MURAT HAVZASI

Palu Kültür ve Dayanışma Derneği

Yıl, 1 Sayı 1, 2006

Murat Havzası ve Palu hakkında çeşitli yazılar yer almaktadır. Sayfa 34-35 de ilginç bilgiler yer almaktadır.

PALU KİTABELERİ

MUSTAFA BALABAN

Palu kalesinde bulunan Urartu kitabesi fotoğrafı yanında Büyük Urartu Kralı Menua'ya ait kitabenin okunuşu bulunmaktadır. Yazıt özetle şöyledir.

... Menua, Haldi'nin silahları ile yola çıktı..URU ŞEBETERIA ülkesini fethetti. Ispuhini oğlu Menua, büyük kral, güçlü kral, Bianili ülkesinin kralı, Tushpa kentinin efendisi...

Her kim bu yazıyı tahrip ederse tanrılar HALDI, TEISEBA, SİVİNİ onu güneş ışığından yok etsin....

09. EKİM 2009

HAYCAR Vaspuragan, Daron ve Harput'taydı

HAYCAR Derneği, 1-4 Ekim tarihleri arasında Van-Muş ve Elazığ'a bir gezi düzenledi. Aralarında Muş kökenli tarihçi Anahit Der Minasyan'ın da yer aldığı 28 kişilik bir grupla ilk olarak Van'a

giden grup, Akhtamar Kilisesi'ni ziyaret ettikten sonra Van'da Yedi Kilise'ye gitti. Grup, Başkale'de yer alan ve farklı mimari tarzıyla dikkat çeken Sorader Manastırı, Hoşap Kalesi ve Urartu yerleşkesi

Çavuştepe ziyaretinin ardından Muş'a hareket etti. Ermenistan'dan gelen Sasun dans grubunun Muş'taki gösterisini de izleyen grup, ertesi gün Muş'u gezdikten sonra Surp Garabed Manastırı'nı ziyaret etti. Aslen Muşlu olan Anahit Der Minasyan'ın, Surp Garabed Manastırı'nda annesinin yazdığı bir yazıyı okuması herkese duygu dolu anlar yaşattı.

Muş'un ardından Elazığ'a hareket eden grup, Hoşmat, Palu ve Habab'ı ziyaret etti. Son gün, sular altındaki manastır Dzovk'a giden grup ardından Elazığ'ın Perçenç köyünde yaşayan Sarkis Lazoğlu'nun evine uğradı. Grup, daha sonra çevre köyleri, Fırat nehri, Keban Barajı ve eski Harput'u gezdikten sonra İstanbul'a döndü.

GENE AYNI TARİHLİ GAZETEDE

Lora Baytar'ın 02 Ekim günü Muş'ta folklor gecesi ile ilgili 16. sayfada haber yazı var..

Solda Paris'te yaşayan Anahid Der Minasyan, yayası (anneanesi) kaçırılan GÜLO veya GÜLİZAR

Gülö'nün hikâyesine müzikle ruh veren, günümüze kadar yaşamasını sağlayan türkî hölgede önemli dengbejler tarzından söylenmiştir. Ancak, Armanî Der Mirasyan'ın kitabında yer alan türkünün hangi dengbej tarafından söylendiği bilinmemektedir.

Male Miro kôşka mazin
Hatir Gülamin di khuşzin
Hegir dan dan, hegir na dan
Ez dukijim Malkhoye male mazin
Musa Bego bese limin made
Ez ağçığa bafiltama ji hard dinem
Esire dine khome

Hem gulim hem hegizim
Dake rehana khulimsizim
Nav divana Ağan u Ağatara -
dişa ezim
Musa Bego bese limin made
Ez günamin...

Ne tame, ne birçima ber dere Karmirage
Davaçima hiyane istanbulê...
Bavray davaçima:
Musa-Bego bese limin made

...

Khivnera viran beri ave
Khivner kanbakh beri ave
Musa-Bego Sond khupi bi seri bave
Gülamin puçuka-rizami ızı bişirim
Male bave= Musa bego bese limin made

...

Khaça rîş çika khoşa, keşişe Miran ağa
Ji derde kiza Ağaçan pîr nakhoşe
Musa Bego bese limin made

...

İroy inî sîba îadı, Khode dere padişahî dadî
Çua ağçığa fîla ji mirê nadî
Musa Bego bese limin made

...

2 Elanî Çame
Ağamî Muğla
Sifreye şîran
Ermanîbêkî Şerîr
Dîrî-Grubîher
gödemîr
erînkê, dengbêjê
yazîrî bîrîlêdîr
yêrî Çebe Der
Mirasyan'î
vîsî Gülö jîr
kêlîmî alîmî yê
gûndîzîrî kaxîr
gîrîmî şîrîmî
Gîlîrîyî Tîkîdîrî
vîlîdîrîmî
Der Mirasyan'î
kîjîrî yêrî

Gülizar için söylenen Kürkçe parça, altta bunu okuyan dengbej (aşık) Cahit Bey

AGOS GAZETESİ
23 EKİM 2009
Sayfa 12 Köşe Yazısı
İÇİMİZDEN BİR SES

VAN, MUŞ (DARON), HARPUT GEZİSİNİN ARDINDAN
MEHMET BİLDİRİCİ
İnş.Y.Müh
Araştırmacı-Yazar

01-04 Ekim 2009 tarihleri arasında HAYCAR tarafından, düzenlenen Doğu Anadolu gezisine katıldım. Lora Baytar tarafından organize edilen, Sarkis Seropyan'ın rehber olduğu gezi de çok yer gördük, çok tarihi yerleri gezdik ve bilgiler edindik.

Ben tarihi seven ve sorgulayan ve özellikle 1991 bu yana su kültür mirası ve tarihi su yapıları konusunda araştırma yapan ve yayınları olan bir kişi olarak bu geziden edindiğim izlenimlerimi sunacağım.

Van'da Urartular döneminde yaptırılan sulama kanalları, barajlar, kehriz yapıları (tünelle dağ içindeki pınardan suyu tünelle dışarı alan tesis) dünyanın en eski su yapılarıdır. Urartu krallarının hidrolik mühendisleri var mı idi? yoksa kendileri mi? mühendisti bilinmez, günümüzden 2700 yıl önce çok büyük bir hidrolik uygarlığını ortaya koymuşlardır. Bunların başında Büyük Urartu Kralı Menua tarafından açılan ve halk tarafından Şamiram kanalı olarak bilinen 50-54 km uzunluğundaki sulama kanalı gelmektedir. Ayrıca pek çok barajlar da yapmışlardır. Bu eserlerin çoğunluğu Van'dadır. Ancak bu eserler Urartular'ın hüküm sürdüğü her yerde de bulunmaktadır.

Gezimiz kapsamında Van'ın Gürpınar (Havasor) ilçesinde bulunan ve Şamran (Menua) kanalının, pınarını ve kanalın Güzelsu (Hoşap) nehrinin üstünden geçtiği köprüyü görmek vardı. Ancak bu işleri bize organize edecek Gürpınarlı İnşaat Mühendisi Suat Atan'ın yoğun işleri dolayısıyla geziye katılamaması dolayısıyla gerçekleşemedi. Akşam Van'da görüştüğümüz Suat Atan, kanalın Hoşap çayını geçtiği noktaya ulaşmak için çok yürünmesi ve bir bilenle gidilmesi gerektiğini söyledi. Biz de buraları gezi programından çıkarmak durumunda kaldık.

Peki bu nokta bu kadar önemli mi? idi. Evet bu köprü çok çok önemli idi. Çünkü su uygarlığı tarihinde dünyada! ilk defa bir kanalın suyu bir derenin üzerinden aşırılıyordu. Bugün burada yaklaşık 1950'lerde yapılmış bir beton köprü bulunmaktadır. Yörede ilk araştırma yapan Alman bilim adamları 1898 yılında aynı noktada bir ahşap köprü ile karşılaşmışlardır. Bu konuda yörede en ciddi su tarihi araştırmaları yapmış, Hidrolik Profesörü Gunter Garbrecht Urartular döneminde de benzer bir köprü olabilir diye yazmaktadır. Ben bu ağaç köprüyü kalın sarılmış sarmalanmış bir ağaç gövdesi olarak tasarlıyorum.

Burayı göremedik ama, tarafımdan düzenlenmiş Web sayfasında (Tarihi sulamalar, Barajlar) bölümünde geniş bilgiler yer almakta ve bu ahşap köprünün çizilmiş bir gravürü bulunmaktadır. Web sayfama girmek için aşağıdaki adresi tıklamak yeterlidir.

<www.mehmetbildirici.com>

Sarkis Seropyan'ın güzel açıklamaları ile Akdamar (Ahtamar) kilisesini gördük. İçinde muhtemelen yağmur ve kar sularının toplandığı bir sarnıç, (kuyu) dikkatimi çekti.

Van'ın İran sınırına yakın iki tarihi kiliseye giderken Albayrak köyünü geçince biraz ileride İran sınırına çok yakın mesafede kayıtlarda geçen GELİNCİK barajının farkına vardım. Çok büyük keyif aldım. Urartular'ın önemli barajları (Rusa Barajı-Geniş göl- Sikhe Barajı) Erek Dağı (Varak) üzerinde ve eteklerinde, Gelincik barajı ise İran sınırında, aradan geçen zamanda tamamen dolmuş durumda !!!!!

Muş'ta ise eski Ermeni mahalleleri, arkasını dağa dayamış, çok yüzeysel bir soruşturmada içme suyunun dağdan geldiğini, suyun enerjisini kırmak için ara ara yaklaşık 2 m boyunda bir

çeşit amforaların kullanıldığını bu sistemi hayret içinde duydum. Çok ilgimi çekti. Mutlaka tarihe meraklı bir mühendis tarafından araştırılmalı diyorum....

Muş'ta Surp Garabet manastırı beni çok etkiledi. Burada uzun uzun açıklama yapan Anahid Der Minasyan ile tanıştım. Urartu Su Yapıları ile ilgili bol resimli Türkçe CD'yi kendisine sundum. Birkaç yıl önce annesi Armenuhi Kevonyan onuruna Daron Türküleri konserine İstanbul'da şans eseri gitmiştim. Onun kızı oluşu, Paris Sourbon Üniversitesi'nde "Uluslar arası İlişkiler" konusunda öğretim görevlisi olması beni heyecanlandırdı. İngilizce yaptığımız kısa sohbetlerden çok büyük keyif aldım.

Palu Kalesi üzerinde bulunan Urartu yazıtının olması gene beni heyecanlandırdı. Palu Kalesi konumu ve tarihi ile çok olağan dışı, daha önce görmemiş idim. Bu arada Palu ve Harput hakkında değerli açıklamalar yapan Mustafa Balaban ile tanışmaktan çok mutlu oldum.

Konuyu kısa bir özetlersem Anadolu'nun doğusunda ve batısında su uygarlığı ile çok önemli hidrolik ağırlıklı sanat ve mühendislik yapıları bulunmaktadır. Bu konuda çalışma ve araştırmalar yenidir. Türkiye'nin batısında Roma döneminden kalan antik Anadolu kentlerinde yaklaşık 50 civarında (yaklaşık tümünün % 10) hidrolik ağırlıklı araştırmalar bulunmaktadır. Doğu Anadolu'da ise bu konularda Van Urartu yapıları dışında su araştırmaları bulunmamaktadır. Bu mühendislik yapılarının önce varlığının farkına varılması ve zaman içinde araştırmaların çoğalacağı inancını taşıyorum.

Sonuç olarak gezinin başında sadece ailecek tanış olduğumuz Manuşak & Sarkis Seropyan'ı tanıyordum. Eşim emekli Coğrafya Öğretmeni Düzay Bildirici'nin sağlığı bu geziye katılmaya elverişli olmadığından geziye yalnız katılmıştım. Cemaat dışından olduğum için varlığımla acaba rahatsız edici olur muyum? diye bir miktar endişe etmiştim.

Ama tam aksi oldu, hemen hemen tüm katılımcılarla dost oldum. Benimle yaşıt Zaruhi & Onnik Cemcem, gençlerden Silva, Nazeni, Najda, Besse, Arno ve daha ismini sayamayacağım pek çok kişi ile sohbet ettim, bir şeyler anlattım, bir şeyler dinledim. Benim için unutamayacağım bir gezi oldu. Kendime de teşekkür ediyorum. İyi ki katılmışım. !!!!!!!

mehmet_bildirici@yahoo.com

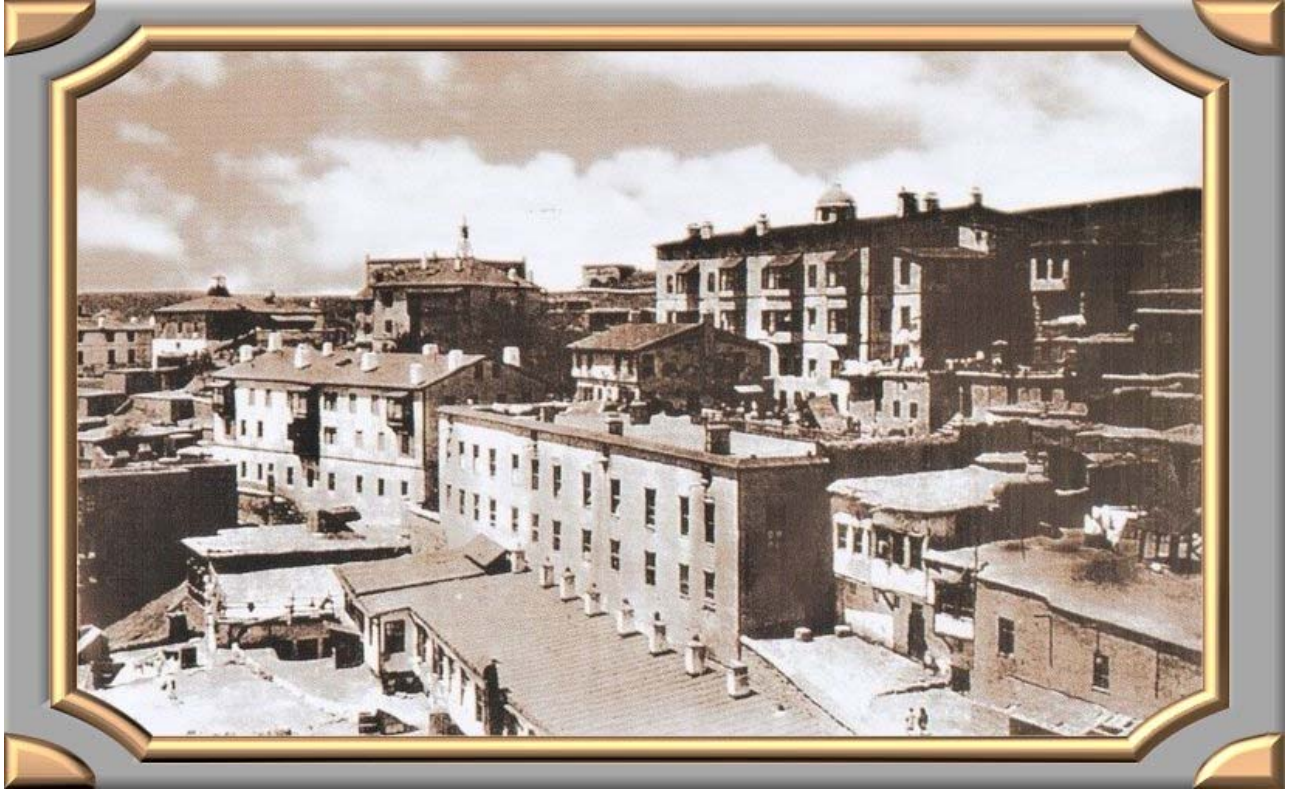
Van Erek dağında Varaka Vank Manastırđ (Internet)
(Bydigi.Net)

Muş Surp Garabet Manastırı
Varaka Vank Bydigi (Internet)

Bu resim yeniden boyutlandırıldı. Orjinal Boyutta görmek için buraya tıklatın. Resmin gerçek boyutları 827x510 ve büyüklüğü 122KB.

Harput Amerikan kolejleri
Varaka Vank Bydigi